

Autrzy poszczególnych opracowań są przedstawicielami większości polskich ośrodków akademickich (s. 439–500). Legitymują się bogatym dorobkiem naukowo-badawczym, w tym wiążącym się z działalnością Zakładu Ruchów Politycznych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Prezentowane studia i opracowania wzbogaca *Aneks*, w którym ukazuje się wykaz konferencji zorganizowanych przez Zakład Ruchów Politycznych (z ukazaniem wybranych zdjęć ich uczestników), wykaz serii wydawniczych Zakładu Ruchów Politycznych, listę wypromowanych w tym Zakładzie profesorów tytułarnych, doktorów habilitowanych oraz doktorów; jak też *Bibliografia* i *Indeks osobowy*.

W refleksji ogólnej należy stwierdzić, że prezentowana książka zasługuje na dużą uwagę przede wszystkim ze względu na: 1. ukazanie współczesnego stanu badań o ideologiach, doktrynach, ruchach społecznych i politycznych; 2. wskazanie osiągnięć badawczych i organizacyjnych w tym względzie Zakładu Ruchów Politycznych Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie; 3. dostarczenie usystematyzowanej wiedzy o ideologiach, doktrynach, ruchach społecznych i politycznych; 4. osadzenie przestrzeni poznawczej w starannie zebranych materiałach źródłowych i literaturze przedmiotu; 5. ukazanie zjawisk i procesów życia kulturowego, a zwłaszcza politycznego w szerokim kontekście przemian cywilizacyjnych.

Andrzej Chodubski

Marek Rewizorski, *Agora interesów. G 20 i wyłanianie się nowego zarządzania*, Difin, Warszawa 2015, ss. 361.

Definiując obraz współczesnego świata wskazuje się zwykle szybkie tempo w rozwoju naukowo-technicznym, międzynarodowe rozwiązania prawne, nowoczesną edukację zorientowaną na budzenie świadomości współczesnych przemian cywilizacyjnych i ich skutki. W rzeczywistości tej z dużą siłą ujawniają się zjawiska i procesy globalizacyjne. Jednym z nich jest globalne zarządzanie. Problem ten stał się podmiotem analizy poznawczej w prezentowanej książce.

Wskazuje się, że głównym jej celem jest analiza funkcjonowania G 20 na poziomie przywódców państw jako relatywnie nowego, istniejącego

od 2008 r. klubu współpracy międzynarodowej, będącego zarazem systemowym centrum globalnej sieci powiązań. Grupa ta zorientowana jest na budzenie umiejętności łączenia się i wspólnego działania przez państwa na różnych poziomach, co stanowi zmianę jakościową w porównaniu do powolnego i mało elastycznego funkcjonowania organizacji międzynarodowych powstałych po II wojnie światowej.

We *Wprowadzeniu* do zasadniczego wykładu zawartego w książce wskazuje się, że fundamentalne zmiany w systemie międzynarodowym stanowią: 1. rosnące znaczenie państw niezachodnich, skupianych w ramach grupy BRICS (Brazylia, Rosja, Indie, Chiny, Republika Południowej Afryki); 2. zwiększająca się liczba interakcji między państwami i ich obywatelami, wywołowanymi przez rewolucję w technologii komunikacyjnej i pojawienie się cyberprzestrzeni; 3. wzrastająca podatność nawet najpotężniejszych państw i ich obywateli na transgraniczne zagrożenia wywoływane głównie przez terroryzm, choroby, niekorzystne dla człowieka zmiany klimatu; 4. rozwój globalnych sieci powiązań, które odgrywają zasadniczą rolę w tworzeniu, rozwijaniu, dyfuzji i implementacji rozmaitych norm, zasad i regulacji obejmujących coraz to nowe dziedziny poruszając się od nadzoru bankowego, a skończywszy na polityce ochrony zdrowia.

Zauważa się, że jednym z centrów globalnej struktury sieciowej będącym forum dialogu między państwami a podmiotami niepaństwowymi w zakresie globalnego zarządzania (*globalgovernance*) jest grupa dwudziestu (G 20). W globalnej sieci, której centrum stanowi G 20, znajdują się ważne instytucje międzynarodowe NATO, G 8 (od 2014 r. G 7), Organizacja Współpracy Islamskiej, Szanghajska Organizacja Współpracy, Międzynarodowy Fundusz Walutowy (MFG), Bank Światowy, Światowa Organizacja Handlu (*World Trade Organization* – WTO), Organizacja Współpracy Gospodarczej i Rozwoju (*Organization of Economic Cooperation and Development* – ECD). W grupie dwudziestu uczestniczą rozwinięte gospodarczo, demokratycznie państwa Zachodu, potęgi wschodzące, a także Unia Europejska. Członkowie G 20, działając kolektywnie, starają się wywierać wpływ na postępowanie procesu globalizacji poprzez kształtowanie globalnego zarządzania i jego poszczególnych reżi-

mów. Te ostatnie mają służyć zapewnieniu współpracy w celu radzenia sobie ze zjawiskami i procesami, które zagrażają państwom, gospodarkom, społeczeństwom i jednostkom. Wśród zagrożeń szczególnie nośność mają: przestrzeń militarna – zbrojenia, handel bronią i materiałami rozszczepialnego działania przestępczości międzynarodowej, handel narkotykami i innym towarem, korupcja, pranie brudnych pieniędzy; sferze ekologii – kataklizmy, epidemie, kryzysy gospodarcze, braki surowcowe, nacjonalizmy oraz w ostatnich latach – zmiany klimatyczne, migracje, rywalizacja o surowce; epidemie (HIV/AIDS, ptasia/świńska grypa); bieda i nierówności gospodarcze, rozpowszechnianie broni nuklearnej wśród „państw zbójceckich” (Korea Północna, Iran), międzynarodowy terroryzm, cyberterroryzm, bioterroryzm oraz bezprawne prowadzenie badań biologicznych.

Jako główny cel w książce wskazuje się zaprezentowanie analizy funkcjonowania G 20 na poziomie przywódców państw (*G 20 Leaders*) jako relatywne nowego klubu współpracy międzynarodowej, będącego zarazem systemowym centrum globalnej sieci powiązań. G 20 uznaje się za przykład *globalnego komitetu sterującego*. W uproszczeniu postrzega się, że struktura tego rodzaju składa się z grupy najważniejszych państw mających aspiracje i możliwości zapewnienia dóbr publicznych dla społeczności międzynarodowej. Stanowi pewien rodzaj urzędzenia dyplomatycznego, mającego możliwości osiągania konsensusu między systemowo istotnymi państwami w zakresie najważniejszych kwestii transgranicznych. W zamyśle komitety sterujące mogą nie tyle zastępować organizacje międzynarodowe jako centra poszczególnych reżimów globalnych, ile uzupełniać je i zapewniać jak największą spójność instytucjonalną w poszczególnych obszarach (gospodarczych, finansowych, społecznych, kulturowych).

Podkreśla się, że skupiając się na realizacji funkcji eksplanacyjnej, a więc pytając o przyczyny zaistnienia danego zjawiska i jego skutki, zarówno w wymiarze regionalnym, jak i globalnym, podjęto wyzwanie wyjaśnienia, m.in. istoty globalnego zarządzania i zjawiska instytucjonalizacji stosunków międzynarodowych przy uwzględnieniu odmiennych ujęć teoretycznych (liberalny instytucjonalizm, radykalizm konstruktywno-społeczny, transgraniczny materializm histo-

ryczny) oraz ukazania przyczyny wyłaniania się globalnego zarządzania i jego wielowymiarowego kontekstu. Przy tym w rozpoznawaniu problemu dużą wagę przywiązuje się do procesu „rekonfiguracji anarchiczności środowiska międzynarodowego”.

Celem poznawczym jest też określenie natury globalnego zarządzania, wyznaczonego przez globalność oraz zarządzanie, przez główne areny i aktorów życia kulturowo-cywilizacyjnego. Przypomina się, że w modelu zarządzania przez G 20 istotne są takie elementy, jak: 1. wewnętrzne (krajowe) zarządzanie polityczne; 2. deliberacja; 3. wyznaczanie kierunków działania; 4. podejmowanie decyzji; 5. wykonawstwo decyzji; 6. rozwijanie globalnego zarządzania. W prezentacji problemu przyjmuje się, że podstawowe założenia G 20 opierają się na uznawaniu intensyfikacji zachodzenia globalizacji, zwiększającej się podatności na zagrożenia i kryzysy, wymagające zaangażowania jak najszerszej koalicji najsilniejszych państw, wspieranych przez Unię Europejską jako podmiot dysponujący wystarczającą ilością zasobów potrzebnych w sytuacjach nadzwyczajnych. Działalność G 20 zakłada urzeczywistnianie zasad: przejrzystości politycznej interakcji między państwowymi, możliwości wzajemnego uczenia się rządów zaangażowanych w działania grupy.

W działalności G 20 na szczeblu przywódców państw za ważne przesłanki uznaje się: 1. wzrastającą podatność państw na szoki; 2. brak efektywności międzynarodowych instytucji finansowych i gospodarczych; 3. dążenie do wyrównywania relatywnych zdolności działania państw; 4. promowanie otwartości i demokracji jako idealnych podstaw multilateralnego zarządzania generowanego przez G 20; 5. oparcie działalności grupy na ciągłości, kompetencji i zaangażowaniu; 6. kontrolowanie uczestnictwa klubowego w G 20. W rozpoznawaniu problemu stawia się też pytania predyktywne, a w tym, w jaki sposób struktury systemu będą wpływać na rzeczywistość międzynarodową w przyszłości?

Konstrukcję prezentacji problemu wyznaczają trzy części, tj. I Globalne zarządzanie w perspektywie konceptualnej i teoretycznej; II G 20 jako aktor globalnego zarządzania; III G 20 w praktyce. Przebieg i rezultaty szczytów na poziomie przywódców państw (2008–2010). W każdej z tych części wyodrębnia się rozdziały i podrozdziały. W części pierwszej są nimi: 1. W kierunku glo-

balnego zarządzania (Rekonfiguracja anarchiczności środowiska międzynarodowego – zjawiska, procesy, oddziaływania (1. Globalizacja, 2. Wzrost znaczenia państw spoza zachodniego kręgu kulturowego, 3. Kształtowanie się nowego ładu międzynarodowego); 2. Analiza interpretacyjna pojęcia „globalne niezarządzenie” (1. Nieglobalne zarządzanie, 2. Globalne niezarządzenie, 3. Globalne zarządzanie a polityka, 4. Trzy ujęcia globalnego zarządzania (1. ujęcia analityczne, 2. ujęcia normatywne, 3. ujęcia krytyczne), 5. Czym jest globalne zarządzanie?); 3. Aktorzy i areny globalnego zarządzania (1. Uwagi ogólne, 2. Aktorzy globalnego zarządzania, 3. Areny globalnego zarządzania); 4. Globalne zarządzanie w perspektywie teoretycznej (1. Globalne zarządzanie w perspektywie liberalizmu, 2. Globalne zarządzanie w perspektywie konstruktywizmu społecznego, 3. Globalne zarządzanie w perspektywie transnarodowego materializmu historycznego). Jest to starannie zaprezentowane zagadnienie poznawcze. Zwraca w tym względzie uwagę na staranność definiowania pojęć, stawianie pytań eksplanacyjnych oraz czytelne objaśnianie zjawisk i procesów kulturowo-cywilizacyjnych. Wskazuje się tu na pojmowanie pojęcia *ponowoczesności* w stosunkach międzynarodowych. Charakteryzuje się tzw. aspekty globalizacji, tj. 1. internacjonalizację, 2. liberalizację, 3. uniwersalizację, 4. globalizację, 5. westernizację, 6. makdonaldyzację, amerykańizację, westoksyfikację, 7. homogenizację, 8. deterytoryzację. Starannie prezentuje się tworzenie się korporacji i ich rolę w obrazowaniu życia kulturowego. Odnosząc się do zarządzania na poziomie globalnym, wiąże się go z przemianami zachodzącymi w technice, transporcie, a nade wszystko w komunikacji, zwłaszcza na skrócenie czasu potrzebnego na przetwarzanie i przesyłanie informacji oraz na funkcjonowanie globalnego rynku. Podkreśla się, że globalizacja relatywnie osłabia rolę państwa, spychając ją na pozycję peryferyjną.

Zauważa się, że polityka światowa (globalna) ujawnia się wtedy, gdy zaznaczają się elementy: globalny zasięg działania, globalna partycypacja i powszechne uznawanie wspólnych norm. W takim ujęciu stanowi ona pewien typ idealny, którego zniszczenie jest trudne. Podkreśla się rolę instytucjonalizacji w obrębie stosunków międzynarodowych. W przeszłości i współcześnie jest cechą wyróżniającą rozwój wszystkich typów, rodzajów i form stosunków międzynarodowych.

Starannie prezentuje się wzrost znaczenia państw spoza zachodniego kręgu kulturowego, a w tym grup BRJCS. Podobnie z dużą starannością poznawczą prezentuje się pojęcie „globalne zarządzanie”. Zauważa się, że jest to suma wszystkich instytucji, procesów i interakcji zachodzących między różnymi podmiotami na wszystkich poziomach systemu politycznego, które charakteryzują się odejściem od hierarchicznego ukształtowania i ukierunkowaniem na rozwiązywanie globalnych problemów, czemu służy zestaw sformalizowanych i niesformalizowanych norm i zasad zachowania, których oddziaływanie wywołuje transnarodowe reperkusje (129–130). W procesie tym ważne miejsce zajmują aktorzy i areny globalnego zarządzania, co analitycznie i egzemplifikacyjnie prezentuje się w wykładzie. Zwraca się uwagę na takie areny globalnego zarządzania, jak: międzynarodowe, ponadnarodowe, transnarodową, transnarodowa.

Charakteryzując w części drugiej książki *grupę dwudziestu* jako aktora globalnego zarządzania wyodrębniono analitycznie zagadnienia: 1. Od G 7 do G 20 – ewolucja globalnego zarządzania, a w tym: 1. Geneza i rewolucja, 2. Kwestia rosyjska i utworzenie G 8, 3. Kryzysy finansowe, gospodarki wschodzące i wyłonienie się G 20, 4. G 20 na poziomie ministerialnym, 5. G 20 na poziomie przywódców państw, 6. G 8 – G 20: pragmatyczne, partnerstwo w dobie globalnego zarządzania? (1. Podobieństwa, 2. Różnice, 3. Scenariusze rozwoju wzajemnych relacji); 2. G 20 w perspektywie konceptualnej i teoretycznej, a w tym: 1. Od kontestacji do akceptacji – cztery spojrzenia na G 20 (1. G 20 a komitety sterujące, 2. G 20 – próba systematyzacji stanowisk), 2. Tradycyjne teorie G 20. *Governance* (1. G 20 *Governance* w perspektywie radykalizacyjnej, 2. G 20. *Governance* w perspektywie liberalnej, 3. G 20. *Governance* w perspektywie krytycznej, 4. G 20. *Governance* w perspektywie konstruktywistycznej); 3. Nowe teorie G 20 (1. Teoria złożonych systemów adaptacyjnych, 2. Teoria klubów państw, 3. Teoria układów sieciowych), 4. W kierunku modelu G 20 *Governance* (1. Ewolucja i przyczyny wyłonienia się G 20 *Governance*, 2. Istota modelu G 20 *Governance*, 3. Wnioski).

W wykładzie tym dostarcza się odpowiedzi na podstawowe pytanie prezentowane w poznaniu: jakie okoliczności doprowadziły do powstania *grupy dwudziestki*, jaka jest jej instytucjonalizacja, jakie rzeczywistnia wyzwania, jak też jaka

jest jej przestrzeń konceptualna? Jest to interesujące studium zarówno z punktu widzenia deskryptywnego, jak i ekspanacyjnego. Ujawnia się w nim z dużą starannością istotę podmiotu międzynarodowego, jakim jest *grupa dwudziestu*.

Integralne ogniwo pracy stanowi jej część trzecia, poświęcona praktyce funkcjonowania *grupy dwudziestu*. Wyodrębniono tu analityczne kwestie: 1. Szczyt przywódców państw w G 20 w Waszyngtonie (1. Droga do pierwszego szczytu przywódców G 20, 2. Przebieg rezultaty i ocena szczytu); 2. Szczyt przywódców państw G 20 w Londynie (1. Droga do drugiego szczytu przywódców G 20, 2. Przebieg rezultaty i ocena szczytu); 3. Szczyt przywódców państw w G 20 w Pittsburgu (1. Droga do trzeciego szczytu przywódców G 20, 2. Przebieg rezultaty i ocena szczytu); 4. Szczyt przywódców państw G 20 w Toronto (1. Droga do czwartego szczytu przywódców G 20, 2. Przebieg rezultaty i ocena szczytu), 5. Szczyt przywódców państw G 20 w Seulu (1. Droga do piątego szczytu przywódców G 20, 2. Przebieg rezultaty i ocena szczytu). Jest to starannie zaprezentowany obraz funkcjonowania *grupy dwudziestu*, a w tym z punktu widzenia aktywności przywódców państw. Na uwagę zasługują tu zestawienie tabelaryczne i wykresy.

W *Zakończeniu* przedstawiono refleksyjny ogłęd prezentowanego problemu. Starannie sporządzono zestawienie wykorzystanych materiałów źródłowych oraz literatury przedmiotu.

W refleksji uogólniającej należy stwierdzić, że w prezentowanej książce z dużą starannością poznawczą dostarcza się: 1. bogatej wiedzy o kształtowaniu się współczesnych stosunków międzynarodowych; 2. charakteryzuje się analitycznie ich nowy podmiot, jakim jest *grupa dwudziestu*; 3. prezentuje się ujęcie teoretyczne, konceptualnego nowego podmiotu i aktorów stosunków międzynarodowych; 4. określa się wpływ zjawisk i procesów globalizacyjnych na kształtowanie rzeczywistości międzynarodowej; 5. dostarcza się usystematyzowanej warstwy wiedzy źródłowej oraz literatury przedmiotu o współczesnych stosunkach międzynarodowych, w kontekście kształtowania ich nowego oblicza cywilizacyjnego. Książka zasługuje na uwagę szerokiego kręgu czytelników interesujących się instytucjonalizacją współczesnego życia międzynarodowego.

Andrzej Chodubski

Legitymizacja transformacji i systemu politycznego w Polsce, red. Jan Garlicki, ELIPSA, Warszawa 2014, ss. 299.

Wciąż nośnym problemem poznawczym nauk społecznych, a w tym politologii, jest legitymizacja przemian ustrojowych w Polsce oraz krajach Europy Środkowej. Ujawniają się w tym względzie złożone kwestie świadomościowe zarówno akceptujące kierunki przemian kulturowo-cywilizacyjnych, jak też w wysokim stopniu ich nieakceptowanie, a nawet identyfikowanie z regresem w życiu społeczno-politycznym. Są to nośne kwestie z punktu widzenia urzeczywistniania modelu demokratycznego systemu politycznego. Ujawnia się w tym względzie spór i rywalizacja między głównymi aktorami na scenie politycznej, dotyczący kwestii – czy i na ile obecny system jest legitymizowany. W polskiej rzeczywistości kulturowej obserwuje się obecnie dążenia do delegitymizacji systemu politycznego III RP, a też polityka stara się delegitymizować opozycję. Jest to zjawisko tzw. stygmatyzacji przeciwnika politycznego.

Kwestie legitymizacji transformacji systemu politycznego oraz zjawisk jej towarzyszących są przedmiotem analizy teoretycznej oraz oceny współczesnej praktyki politycznej, w tym mającej odbicie w świadomości społeczeństwa. Wykład podzielono na trzy części: I Legitymizacja władzy i systemu politycznego – aspekty teoretyczne; II Legitymizacja systemu politycznego w Polsce w świetle badań empirycznych; III Legitymizacja systemu – aspekty praktyczne. Zawarto w nich 9 zagadnień a mianowicie: 1. Legitymizacja systemu politycznego – poziomy, płaszczyzny i dylematy; 2. Wymiar współczesnej konsolidacji w Polsce. Tradycja postaw wobec systemu politycznego; 3. Legitymizacja a inne dobra publiczne. O źródłach stabilizacji systemu społecznego; 4. Uczestnictwo w polityce jako korelat legitymizacji systemu politycznego w procesie transformacji ustrojowej – ilościowa analiza związków; 5. Transformacja systemowa a identyfikacje ideologiczne społeczeństwa polskiego; 6. Determinanty socjodemograficzne legitymizacji systemu politycznego w Polsce; 7. Legitymizacja procesu prywatyzacji – 20 lat później – oczekiwania a efekty; 8. Legitymizacja i upodmiotowienie samorządu lokalnego w okresie trans-